

(Lírai) enni- és innivalók Füst Milán verseiben¹

1. Karinthy Frigyes tette emlékeztetéssé, hogy a Füst Milán-i lírának bizonyos szellemei és kísértetei „gyakran beszélnek ételekről. Májat és diót esznek: sokat esznek, az Ősz perszónifikált szelleme is eszik: zöld, hideg almákat eszik” (Karinthy 1911: 64, vö. Büky 2006). Előbbi a *Részeg kalmár* című költemény e részletére – „Jaj, földdel van teli a holtak szája! | S kik ettek Szilveszterkor *májat és diót*, | És putonyból kik ettek szép gyümölcsöket: | A lelkük vizfenéken alszik, mint a hal” (FÖv. 107) – utóbbi a Nyilas hava egy részére vonatkozik: „Jószívú szellem, | Idegen szellem közeleg s tengerzöld | Szőlőfürtöt tart bús arca elé. || Zöld, hideg *almákat* hoz s ő is *eszik*” (FÖv. 104). A *Részeg kalmár*ban ez is szerepel: „Az egyik [ti. szellem, démon] *répát* hámozott s a haját felém hajítá”. A Füst Milán-i líra tekintélyes része középkori életviszonyokat, élethelyzeteket ábrázol, és a középkorban meglehetősen természetességgel zajlott számos társadalmi és egyéni tevékenység az utcán, a répa pedig alapélelmiszer volt már a 16. században (Kisbán 2009a: 406). A költő lírájában szereplő ételekre, italokra való (egyébként kevés) vonatkozás valószínűleg nem független az efféle, az egyénre vonatkozó kapcsolatoktól.

¹ Előadásként elhangzott a 8. Semiotica Agriensis nemzetközi konferencián (2010. október 3-án).

2.1. Füst Milán leveleiben már gyermekkorából vannak étkezésére vonatkozó adatok. 1900. augusztus körül beszámol édesanyjának (Nagymaroson nyaral), hogy milyen kiadásai voltak, többek közt: „Mégmérttem magam 3 kr – Egy baraczk 2 kr” (FÖlev. 7; 1900. VIII. körül). Abbáziai nyaralásakor (már tizennégy évesen) írja: „Hogy fogalmad legyen az itteni kosztról megírom a reggelit: Én iszom két findzsa kávé, két lány tojá, 4 zömlét” (FÖlev. 20; 1904. I. 2.), kevésbé később: „Nem spórolt talán annyit az egész sanatoriumban senki, mint én és senki nem evett oly kevés uzsonnyát, mint én. Dehát ez így van. Szegény trafikosné fia nem engedheti meg magának azt századrészben sem, mint az itt levő urak” (FÖlev. 25; 1904. I. 21.).

Jóval később, 1928. augusztus 17-én írja feleségének, amikor 1928-ban Baden-Badenben van szanatóriumban dr. Grodeck pszichológus orvosnál: „egész jókedvű is volnék talán, ha nem volnék oly rémes-szegény spórolós” – és mint gyermekkorában anyjának, most is beszámol kiadásairól: „Az augsburgi kirándulás 50 + 20 podgyázmegóvás + 2 banán = 30 = 1 márka” (FÖlev. 184). Ugyancsak a feleségének írja 1929. július 5-én: „miután egész nap csak szalámit ettem, azt a butaságot követtem el, hogy 3 narancsot választottam ki egy kofánál s a disznó 2 lírát kért. Benne voltam a könnyelműségben – nem baj. Továbbá itt a hotelem pompás éttermében meg is vacsoráztam, – vigye az ördög, ha nem megyek auto-útra s ez bizony 8 lira volt borraival. (Egy rostélyos burgonyával semmi más)” (FÖlev. 196). Néhány nap múlva megírja, hogy itatra is költött: „Németországban 1 márkát költöttem. (Autóbusz a Zeppelinhez 30 Pf. 50 Pf belépő, 20 Pf sör)” (FÖlev. 198). Szegénységét egyébiránt Füst többször megemlíti a levelezésében: „Szegénység és nélkülözés! Magányosság és keserűség! – És változtatnom nem lehet Ilonka!” (FÖlev. 76; 1921. VIII. 1.). Még 1948. július 28-án is fájdalmasan emlékezik: „Az ajándéknak és ma is még nagyon tudok örülni, szinte mint a gyerek, (mert éppen gyerekkoromban sohase volt részem ilyesmiben, soha karácsonyom nem volt például)” (FÖlev. 613; vö. Büky 2003). – Az ifjúkor szegénysége vagy tisztos jómódja mások pályáján is méltó a figyelemre; Petőfi Sándor például 1828-ban (!) a kávé cukor nélkül, keserűen issza, ha módja volt, mindig finom inget hordott, feltehetően halálakor is (Illyés 1963: 26, 674, 678; Fekete 1973: 45–6), életének nyomorúságosabb szakaszait ellensúlyozta ezzel.

A levelezés másutt is tartalmaz adatokat az író étkezésmódjáról. Feleségének írja „Új Tátrafüred 1926, márc 18. d. u. 3kor.” keltezéssel: „A főorvos lemérte a súlyomat: 72 és fél kiló. (Vági is azt mondta, hogy nagyon lefogytam, mióta nem láttott.) Reggeli: kávé 2 csészére való, *habtejszín*, két császárszemle, (megettem) méz (sajnos: vissza!). – Ebéd: – (gyönyörű ebédlő, külön kis asztal mindenkinek virággal, nyomtatott menükártyával – saját nyomda!) – remek sajtos leves, pompás húsos tekercs-előétel, – sült prágai sonka, remek angol-körettel, – remek torta: sajnos vissza! remek kompót: sajnos vissza! s ez utóbbiak helyett sajt vajjal és egy narancs! – Az igazgató két órán át veszködött velem, – elkísért mindenhová s levezetett az ebédlőbe! – Ja igaz tízórai is volt: félliter tej, vaj s egy kifli (megettem!)” (FÖlev. 145). – Mainzból ezt közli: „S az is nyomasztó volt, hogy oly borzasztó szegény vagyok, nem mehetek se reggelizni, se ebédelni velök, hanem dugva eszem kolbász-féléket pad alatt s aztán dugva iszom flaskáimból, miután egy üveg víz 55 Pf.” (FÖlev. 173–4; 1928. július vége). – Innsbruckból ismét a reggeliről: „S az is nyo-

masztó volt, hogy oly borzasztó szegény vagyok, nem mehetek se reggelizni, se ebédelni velők, hanem dugva eszem kolbászféléket pad alatt s aztán dugva iszom flaskáimból, miután egy üveg víz 55 Pf.” (FÖlev. 197; 1929. VII. 5.). – Stolzalpe osztrák üdülőhelyen egy hónapot tölt, feleségének írja: „Különben itt még egyetlen vétket sem követtem el a diétám ellen, képzeld. Kétszer ettem nudlit mindössze, de az oly rossz volt, (vizes,) hogy nem kívánkozom utána. S ezen felül kenyeret egyáltalán nem eszem, – a reggelihez zab-lemezeket (!) – Krumplit, rizst soha, – képzeld, akármennyit járok, nem kívánkozom az étel után. Naponta kétszer tejszínt adnak nékem ebédhez, egyébként sajt és sajt, (jó) vagy egy alma, vagy egy narancs” (FMEv. 312; 1936. I. 19.). – Fülep Lajosnak szól ez a levélrészlet: „Tudja-e, miből főzik a világ legjobb *húslevesét*? Két kiló datteri nevű kagylóból egy féllitert. [...] van friss csiga, tessék! Van friss disznó-méhe (volva) remek, méltóztassék! [...] Akar egy kis finom szamartejéből készült sajtot? – Egy pillanatra megmozdult a gyomrom, de aztán beleharaptam. Remek volt. A pacsírtákról stb. pedig nem is szólok, túlegyszerű a dolog” (FÖlev. 429; 1943. II. 18.). Menzer Rezsőnek Kanadába írja: „Irénkénk remek töltött káposztát, paprikácscsirkét, túrócsuszát, továbbá lebbencsleveset és mákos dödöllét csinálna Neked” (FÖlev. 653; 1950. V. 25.). Ugyancsak Menzernek írja: „elhatároztuk, hogy *petrezselymes* levest fogsz kapni, *komlós*, vagy *köményes* kenyeret sütünk Neked, továbbá stúriai metéltet fogsz kapni, (amely is nagyon ízlett Neked egyszer nálunk,) – továbbá vese-pörköltet, simát, rugalmasat, léppel keverve, (bársonyos!) s előételként pacalt fokhagymaszósszal, – egy kis régi Kyr-dohányt is tudunk szerezni erre az alkalomra, (sajnos, azóta elszívtam,) – továbbá: valódi tokajit, (megittam hamar, nehogy elkéssek vele s majd a síromra öntsék,) – aztán badacsonyi muskotályt (érezed az illatát?) s egy »aranyászok« nevű újfajta remek sört” (FÖlev. 547; 1947. I. 30.). – Egyik levelében feleségét, aki Párizsban van a PEN Klub vendégeként „Drága Zöldborsókám és Borlevesem!”-nek szólítja (FÖlev. 742; 1957. XII. 10.).

2.2. Déry Tibor Füst Milánt mint a Nyugat főmunkatársát ismerte meg, és ez a megtiszteltetés érte harmadik vagy negyedik találkozásukkor: „éjfél tájban a lakásába vitt. Ott tartott éjszakára. El voltam bűvölve [...] Hogy a költő már kint az utcán, miután megnyomta a kapucsengőt, vetkőzödni kezdett, kifűzte mindkét cipőjét, nadrágtartója kivételével kigombolt minden kigombolható, s mind e művelettel hajszáj pontosan akkorra végzett, mire a kapu mögött felhangzott a házmester csoszogása! hogy bent a lakásban, Angyal utca 29. fdsz. kétszoba, konyha, már csak egyetlen takarékos mozdulatra volt szüksége, s pongyolájába, pongyola! burkolózhatott. Hogy a konyhában bejárónője odakészítette volt vacsoráját, párolt marhahúst, mindig párolt marhahúst, valahányszor megfigyelhettem, s a költő azt lábasból, hidegen, levébe fagyva, s ezt kenyérrel kitörülve, ott a konyhában álltában mohón elfogyasztotta! Hogy a téli lakás éppoly hideg volt, mint a marhahús, s mint a levendulaszagú ágyhuzatok, melyeket Füst Milán a szekrényből kiszedett, hogy a szomszéd szobában saját kezűleg! megágyazzon nekem, a Nyugat főmunkatársa!” (Déry 1969: 172–3). – Somlyó György (1969: 240) szerint Füst (édesanyjával) a Dohány utcában, majd az Angyal u. 27. szám alatt lakott, később a Párisi utca 6.-ban, végül a Hankóczy Jenő u. 17.-ben.

Galsai Pongrác a következő történetet írta le: „Kedves tanítványait-szolgálattevőit is ötletektől indítva, heveny rokonszenv-alapon, rapszodikusán választotta ki. [Új bek.] Egyeseket gyanakvóan mérlegelt műsolat már első látásra a keblére vont. [Új bek.] Fő »favoritja« L. S. [Láncz Sándor 1919–1995] volt: ma már kitűnő műtörténész, újságíró, kritikus... de az ötvenes években még csak érdeklődő fiatal-ember, szöveg nélküli ígéret, egyetemi hallgató. Mi tette vajon, hogy Füst Milán azonnal a tenyerére emelte? Őt tartotta az új nemzedék fényének, rendszeresen elhívta a lakására, ha pár hétig nem jelentkezett, már üzent érte, valósággal beleszeretett. [Új bek.] Etette is. [Új bek.] Amikor L. S. először volt kereste föl a költő-professzort, Füst Milán kifaggatta, hogy él? [...] mi újság a kollégiumban? milyen a koszt, igazán? L. S. olyasmit válaszolt, hogy tűrhető. Meg lehet enni. Bár néha vágyódik a mama főztjére. Szívesen fölfalna például egy jó adag paprikáskrumplit is. [Új bek.] És Füst Milán akkor beleült abba a paprikáskrumplibá. [...] Barátunk éveken át nála vacsorázott. De sohasem kapott egyebet – üres paprikáskrumplinál. [...] [Új bek.] Talán az ötvenedik alkalommal történt. [Új bek.] A házigazda rostélyost evett vacsorára. [Új bek.] A vendég szomorúan paprikáskrumplizott. [Új bek.] Milán bácsi nagy étvággal nyiszatolta a »pult alól« vásárolt, érett, zaftos, sült hagymával megáldott hússzeleteket. Resztelt burgonyát küldött a hús után, különféle zöld köretekkel. [Új bek.] Egyszer csak fölnéz a tányérjából és így szól: [Új bek.] – Látod, fiam, látod, mit eszem! Hiába. Beteg ember étke” (Galsai 1985: 15). Az oly „oly kevés uzsonnyát” – amelyet a tizenkét éves gyermek panasztolt – immár kárpótolta a sors...

2.3. A *Részeg kalmár* már idézett részében a *máj*, a *dió* és a (*szép*) *gyümölcs* ugyancsak kapcsolható a vers tárgykörének is megfelelően a (késő) középkorhoz, az év fordulójának ünnepi étkezéséről Kisbán (1997: 567) megírja, hogy ezen a két napon belsőség-nyelv savanyún elkészítve és egyéb éték szokásos; nos: a *belsőség* 'állati belső részek (szív, máj, tüdő stb.)' (l. ÉrtSz. *belsőség* 2.). Kisbán (1997: 508) említi azt is, hogy a 17. század végén dió, mandula szerepel alma, barack, dinnye egres stb. mellett mint étkezés végi gyümölcsfogás, parasztoknál (télen) dió és aszalt gyümölcs. Egyéként a dió (és a mogyoró) szexuális jelkép is (l. Hoppál–Jankovics 1990: 80–1).

Két versben *alma* szerepel, és mindkét esetben meg is eszi a lírai hős: „Jó-szívű szellem, | Idegen szellem közeleg s tengerzöld | Szőlőfürtöt tart bús arca elé. || Zöld, hideg *almákat* hoz s ő is eszik” (Nyilas hava, FÖv. 104); „a várúr drága s habos husú *almákat* evett” (Egy bánatos kísértet panasza, FÖv. 108). A Nyilas havában lévő *szőlőfürt* mellett van *szőlő* is: „barna lányok kosarába' *szőlőm* | Nem dús, nem szép s nem elsőrendű mustja” (Szüretelők dala, FÖv. 122). S van *szőlőműves* szó is: „A szótlan *szőlőműves* is pihenni tér” (A szőlőműves, FÖv. 114). Mindezek azonban, az almával ellentétben nincsenek étkezéssel kapcsolatban, de amint a habos husú almákat evő várúr képe bizonyos mértékig ugyancsak a régi-séget idézik.

2.4. A *Szózat az aggastyánhoz* című verse (FÖv. 15–16) is tartalmaz gasztronóm vonatásokat negyedik szövegmondatában:

„Vérző fogakkal álmodol, forognak súlyos álmaid s ki pitvarodban netán lányt ölel, | Riadtan áll odébb, mikor mozdúlni hall. Azt mondják, ételek az eszményképeid | S valóban képzeleted kövér nőknek hízeleg a főztjükért, – egy nagy leves, | Hatalmas sült *tökök* és *répák*, hízott *borjak* járják olykor ültödöt körül | S te lassan ingatod a fejed erre – s titkaidat magad elhallgatatod.”

A levesek 1700 körül jelennek meg az úri étkezési szokásban rendszeresen (Kisbán 2009b: 498). A „Hatalmas sült-tökök” ugyancsak a középkori élet földidézői. A 15. század végétől jelennek meg Európában az amerikai növények, apró szemű bab, úritök vagy főzötök és a sütötök (Égető 2009: 328). A *répa* 1603-ban a Thurzó-udvarban egyik fogás: „A répák között »karórépa«, »répa« és legtöbbször »sárga répa« szerepelt, amely valószínűleg azonos a mai sárgarépa nevű zöldséggel” (Kisbán 2009b: 499). A „hízott borjak” kapcsán elmondandó, hogy a középkorban a húsfogyasztás minden társadalmi rétegnél valószínűleg magas volt (Kisbán 1997: 472). Mindenesetre a középkori étkezés felidézésére ezek az ételek, illetőleg alapanyagok alkalmasak, és megjegyzendő, hogy a költemény szövegében (mint a Füst-versekben nemritkán) nincs különösebb utalás a lírai időre, viszont a versek összességében a viszonylag kicsiny utalások, képzettársítások egymást erősítik.

A költemény első változatában – Az élet alkonya, Nyugat 1932. I: 559 – a megfelelő rész a következő:

„Vérző fogakról álmodol s ha ki nyeríteni merne pitvarodban a nemi gyönyöröktől: gonoszúl neveded... | S nem fogadsz el tőle semmi indoklást. Mert *rétések* az eszményképeid, – | Azt képzeled, hogy kövér nőknek hízelegsz az ételért, – egy nagy leves, | Hatalmas *sült-tökök* és *répák*, hízott *medvék* veszik olykor ültödöt körül | S te lassan ingatod a fejed erre s nem beszélsz.”

Ebben a „hízott medvék” nyilván ételalapanyagok, ugyan a medvehúshoz némi kedvezőtlen hangulat fűződik – legalábbis Petőfi Sándor költői nyelvében, hiszen a PetőfiSz.-ban ez áll: „*medvehús* 'a medve húsa (mint enivaló)' ez a szegény vidék [Tatárország] egyebet se' terem: *medvehúst* meg *fügét* (J[ános] V[itéz]/: 193)”. Egyébként az obi-ugor népesség körében a medve húsa a legtöbb vidéken ínycsalat, egyes helyeken viszont visszadobták a levetköztetett medvét a barlangjába (Vértes 1990: 177). A régi magyar vadkertekben nemritkán még a 18. században is tartottak medvét (Takáts 1961: 207, 359: 490 j.), bizonyos helyeken pedig manapság is csemege a medvehús: „Gyergyószentmiklós környékén a medvehús többbe kerül, mint a disznó, de be lehet szerezni. A tiszta hús kilója 150–200 000 lej” (<http://eletmod>). Nemcsak Erdélyben, másutt is kelendő a medvehús, hiszen 2003-ban 25 000 kilogrammot vittek ki Romániából az Európai Unió tagállamaiba, ezért azután például Hargita megyében 2005-ben csaknem harmadára csökkent a medveállomány (l. <http://erdelyinimrod>). – A költő 1931. március 8-án keltezett levelében, amelyet feleségének írt, ez az alkotáslélektani vonatkozás olvasható: „[...] azt akarom, hogy olyan kövér légy, mint a mangalicák. (Csak a kövér nőket szeretem, – tudod [...])” (FÖlev. 217).

A CzF. szótárban nincs *medvehús* szó, csak *medveháj*: „A medvének hája, zsírja, amelyet írul szoktak használni”, a SzT.-ban szintén van *medveháj* szó, az ÚMTsz.-ban egyik sem található; az ÉrtSz. a *medve* főnév összetételei közt sorolja föl a *medvehúst*, amely szó (ironikus szövegkörnyezettel) Füst Milán naplójában is megtalálható: „És végül a konzerv, mint legfőbb ideál és dobozokban vitamin a jó *medvehús* helyett a kamcsatkaiak számára. Gondolod, hogy rá tudod beszélni, hogy hagyja futni a medvét, mikor annak is elég jó íze van s különösen, ha már megúnta vitaminos dobozait” (FNap. II: 54).

A „*rétesek az eszményképeid*” kifejezéshez tudni való, hogy már a 16. század közepétől ismeretes a szó (l. TESz.), és ez kora újkori rétes töltelék nélküli, sok tészatarétegből álló sütemény. Anyaga ekkortájt finomliszt, írósvaj, tej, víz, só, esetleg tojás, 10–12 rétegű, közben is vajazva. Kemencében sütik, cukorral megszórva találják (l. Kisbán 1997: 516). Ilyeténképpen a *rétes* ugyancsak beillik a Füst Milán-i lírai időnek, a középkornak az ételei közé.

2.5. Főntebb kétszer szerepelt a sör (a **2.1.** részben). A költő lírájában egyszer fordul elő: „Az édeságyú-vágyú Pergola | Busásan issza ám a *sört* nagyon” (Gúnydal Pergolára, FÖv. 70). A *bor* szónak és derivátumainak valamennyi előfordulását bemutatni itt és most nem lehetséges. A lírai alany, illetőleg a versekben szereplők többször ezt isszák, amint az következők mutatják.

- (1) Tégy poharat az asztal végire,
Tölts *bort* neki s ne nézz oda (A névtelen iszik, FÖv. 33).
- (2) Így élem világom, – *borokra* gondolok némely estén... (Levél Kana-dából, FÖv. 37).
- (3) Csak azt vigyáztam, el ne fogyjon kis *borom* (Ballada az elrabolt leányról, FÖv. 55).
- (4) Ha *borba* vagyok mártva éjszaka | S az eszem nem tudja, hogy merre küldjön (Gúnydal Pergolára, FÖv. 71).
- (5) ...négykézláb mászik a *bortól*, – (Egy tesszáliai költő az Erinniszekhez, FÖv. 84).
- (6) Elmondtuk azt, hogy mulattunk kicsit s a *bor* | Fejünkbe szállt. (Levél az ifjúságról, FÖv. 95).
- (7) S ha fáradt, lepihen és sárga *almabort* iszik... (Az új szobrászhoz!, FÖv. 109).
- (8) Nem álom kell, de bor | S a forralt *borba méz* (A vagány esti éneke, FÖv. 163).

A (7) és a (8) számjelzetű szöveghely némi ínycsengéssel szolgál: *almabor* és *mézes bor* szerepel. *Almabor* a Délnyugat-Dunántúl területén volt szokás készíteni, még a 19. század vége felé is a napszámosok ellátásának velejárója volt Vas, Zala vármegyékben (Kisbán 1997: 539). A *mézes bor* egyébként Arany Jánosnál is kü-

lönlegesség gyanánt fordul elő a *Vörös Rébék* című balladájában („Nesze, lyányom! e mézes bor | Erősítse a szived: | Szépnek | úgy nem tenni kár!”); az SzT.-ban 1591-ből van adatszerepkörben a mézes bor: „Nagi Antalne Nag Demeter kwrwl forgot es kedvet kereste [...] Eget bort, *mezes bort* hordot neki” (SzT. *mezes a.*).

A fentiekben is némelykor és másutt is – mint a (4), (6) – a *bor* főnév metaforában van – „S ó drága bor, amelyből ittam én, de meg is részegedtem tőle s ittas, részegült, | Folyvást csak rólad énekeltem” (A nő dicsérete, FÖv. 121); „A bor nevet” (Gúnydal Pergolára, FÖv. 71) –, esetleg hasonlatban – „Lenge e hölgy és átlátszó, mint üvegkehely sárga bora” (Őszi sötétség, FÖv. 104); az effélekre l. Büky 2002: *bor a.* Ez utóbbi alakulatok nem a lírai szereplő borivásával, hanem annak kognícióival kapcsolatosak. – Megjegyzendő, hogy a *sárga almabor* mellett van más színű borital is: „S hiába szívem hogy rád emel | Színes pohárban *opál*-bort!” (Naenia, FTn. I, 581), a költő színnévhasználatához (vö. Büky 1979).

2.6. Az egyes étel- és italnevek a szövegbe való beépítésük módjától sem függetlenül különböző hírértékű nyelvi elemek. A *Szózat az aggastyánhoz* című költemény hírértékviszonyainak földolgozása igazolja ezt. A következő részlet szemlélteti, hogy a lehető legmagasabb hírértéket – ③ – kapják a levesek, a tökök, a répák, a borjak; az ® jel a rémát jelöli, illetőleg az @ jel a téma és a réma egybeesését; a ⊇ jel valaminek a bővítése; a ™ azt jelzi, hogy a rémához képest más szövegmondat(egység)-ben van a téma (a további részleteket l. Büky 2009).

• **4. szövegmondát: 11 szövegmondategység (= 1 rendszermondát)**

4.1 ② Azt mondják,

4.2 ② ételek az eszményképeid |

*KÉPZELETED NŐKNEK HÍZELEG A FŐZTJÜKÉRT (← ① vki hízeleg vkinek vmiért)

4.3 ③ S valóban *képzeled* ® kövér nőknek hízeleg a főztjükért, – **alany # hat # állítm # hat**

4.3 ③ S valóban *képzeled* ® kövér nőknek hízeleg a főztjükért, – **alany # hat # állítm # hat**

4.3 ③ S valóban *képzeled* ® kövér nőknek hízeleg a főztjükért, – **alany # hat # állítm # hat**

4.3 ③ S valóban *képzeled* ® kövér nőknek hízeleg a főztjükért, – **alany # hat # állítm # hat**

*LEVES, TÖKÖK ÉS RÉPÁK, BORJAK KÖRÜLJÁRJÁK ÜLTÖDET (← ① vki ~ vmi körüljár vmit ~ vkit ⊇ ← *körüljár*: „3. (átv) <Egymásnak v. mindig másnak adogatott tárgy> a körben ülők v. állók mindegyikéhez eljut. ~ *vmely étel v. tárgy. A pecsenye háromszor ~t a vacsora alatt. ♣ Hoztak neki mindenből, ami már körüljárt. JÓK[AI]” ÉrtSz. körüljár 3.*)

4.4 ③ @ egy nagy leves, | Hatalmas sült tökök és répák, hízott borjak járják olykor ültödet körül | **alany # állítm # hat**

4.4 ③ @ egy nagy leves, | Hatalmas sült tökök és répák, hízott borjak járják olykor ültödet körül | **alany # állítm # hat**

- 4.4 ③ ② egy nagy leves, | Hatalmas sült tökök és répák, hízott borjak járják olykor ültödöt körül / **alany # állítm # hat**
- 4.4 ③ ② egy nagy leves, | Hatalmas sült tökök és répák, hízott borjak járják olykor ültödöt körül / **alany # állítm # hat**
- 4.4 ③ ② egy nagy leves, | Hatalmas sült tökök és répák, hízott borjak járják olykor ültödöt körül / **alany # állítm # hat**
- 4.4 ③ ② egy nagy leves, | Hatalmas sült tökök és répák, hízott borjak járják olykor ültödöt körül / **alany # állítm # hat**
- 4.4 ③ ② egy nagy leves, | Hatalmas sült tökök és répák, hízott borjak járják olykor ültödöt körül / **alany # állítm # hat**
- 4.4 ③ ② egy nagy leves, | Hatalmas sült tökök és répák, hízott borjak járják olykor ültödöt körül / **alany # állítm # hat**
- 4.4 ③ ② egy nagy leves, | Hatalmas sült tökök és répák, hízott borjak járják olykor ültödöt körül / **alany # állítm # hat**
- 4.4 ③ ② egy nagy leves, | Hatalmas sült tökök és répák, hízott borjak járják olykor ültödöt körül / **alany # állítm # hat**
- 4.4 ③ ② egy nagy leves, | Hatalmas sült tökök és répák, hízott borjak járják olykor ültödöt körül / **alany # állítm # hat**
- 4.4 ③ ② egy nagy leves, | Hatalmas sült tökök és répák, hízott borjak járják olykor ültödöt körül / **alany # állítm # hat**
- 4.5 ② S te lassan ingatod a fejed erre –
*A TITOK BESZÉL
*ELHALLGATTATJA A TITKOKAT (← ① vki elhallgattat vkit ~ vmit)
- 4.6 ③ s titkaidat magad ② elhallgattatod: || **tárgy # állítm**
- 4.6 ③ s titkaidat magad ② elhallgattatod: || **tárgy # állítm**
*VKINEK HAJNALA VAN ~ NINCS
- 4.7 ③ ② Hogy nincsen hajnalod, **állítm # alany**
- 4.7 ③ ② Hogy nincsen hajnalod, **állítm # alany**
*A HAJNAL (← mely /névm/) ÉNEKEL
- 4.8 [TM] mely ③ ② néked énekelne [**alany**] # **állítm**
- 4.8 [TM] mely ③ ② néked énekelne **alany** # [**állítm**]
*VKINEK ÉJSZAKÁJA VAN ~ NINCS
- 4.9 ③ ② s nincsen éjszakád, | **állítm # alany**
- 4.9 ③ ② s nincsen éjszakád, | **állítm # alany**
*AZ ÉJSZAKA (← mely /névm/) ÉRDEKEL (← ① vkit érdekel vmi)
- 4.10 ③ Mely érdekelne, – [**alany**] # **állítm**
- 4.10 ③ Mely érdekelne, – [**alany**] # **állítm**
- 4.11 ② néha tompán sírsz.

3. A Füst Milán-i lírának, amint már Kosztolányi Dezső megírta, ódon hangulatot árasztó képei és tájai az olvasót az elmúlt századokba vezetik, és az akkor élő emberek közé, akiknek ezekben a képekben ételei és italai is föl-föltűnnek. Füst Milán életének néhány adata azt mutatja, érdekelték az ínyesmesterség készítményei.

SZAKIRODALOM

- Büky László 1979. A színnevek használata Füst Milán költői nyelvében, *Magyar Nyelvőr* 103: 38–50.
- Büky László 2002. *Füst Milán metaforahasználatának alapjai (szótárszerű feldolgozásban)*. Szegedi Tudományegyetem Magyar Nyelvészeti Tanszék, Szeged.
- Büky László 2003. Füst Milán: Összegyűjtött levelei. Fekete Sas Kiadó, Budapest, 2002. 1052 lap, *Tiszatáj* 57/ 3: 102–8.
- Büky 2006. Némely látomások megvalósulásáról Füst Milán költői nyelvében. In: *Szó, stílus, értelmezés*. Szeged, JATEPress, 73–86.
- Büky László 2009. Hírártékvizonyok egy költői szövegében. *Magyar Nyelvőr* 133: 407–33.
- Déry Tibor 1969. *Ítélet nincs*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest.
- Égető Melinda 2009. Kertkultúra. In: Flórián Márta (szerk.): *Táj, nép, történelem – A magyar népi műveltség korszaka*. Akadémiai Kiadó, Budapest (Magyar néprajz I. 2., főszerk. Paládi-Kovács Attila), 328–30.
- Fekete Sándor 1973. *Petőfi Sándor életrajza* I. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- FÖlev. = Füst Milán: *Összegyűjtött levelei*. Fekete Sas Kiadó, Budapest, 2002.
- FÖv. = Füst Milán: *Összes versei*. Magvető Kiadó, Budapest, 1969.
- FTn. = Füst Milán: *Teljes napló* I–II. Fekete Sas Kiadó, Budapest, 1999.
- Galsai Pongrác 1985. Füst-rapszódia. *Élet és Irodalom*, május 24. 14–5.
- Hoppál Mihály – Jankovics Marcell – Nagy András – Szemadam György 1990. *Jelképtár*. Helikon Kiadó, h. n., [Budapest].
- <http://eletmod.transindex.ro?cikk=2654> (2010. július 30.)
- <http://www.erdelyinimrod.ro/?page=10279> (2010. július 23.)
- Illyés Gyula: *Petőfi Sándor*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest.
- Karinthy Frigyes 1911: Füst Milán. *Nyugat* II: 63–5.
- Kisbán Eszter 1997: Az ételválaszték történeti alakulása. In: Füzes Endre – Kisbán Eszter (szerk.): *Anyagi kultúra 3. Életmód*. Akadémiai Kiadó, Budapest (Magyar néprajz IV., főszerk. Balassa Iván), 440–571.
- Kisbán Eszter 2009a: Táplálkozáskultúra. Élelmiszerek, ételek, étkezések (XVI–XVII. század). In: Flórián Márta (szerk.): *Táj, nép, történelem – A magyar nép műveltség korszakai*. Akadémiai Kiadó, Budapest (Magyar néprajz I. 2., főszerk. Paládi-Kovács Attila), 406–26.
- Kisbán Eszter 2009b: Ételosztályozás, ételnevek, kora újkori ételek. In: Füzes Endre – Kisbán Eszter (szerk.): *Anyagi kultúra 3. Életmód*. Akadémiai Kiadó, Budapest (Magyar néprajz IV., főszerk. Balassa Iván), 496–9.
- Nyugat* – (Folyóirat.) Budapest, 1908–1941.
- SzT. = Szabó T. Attila [–Vámszer Márta] et al. (szerk.): *Erdélyi magyar szótörténeti tár* I–. Bukarest [Budapest], 1975–.
- Takáts Sándor 1961. *Művelődéstörténeti tanulmányok a XVI–XVII. századból*. Budapest, Gondolat Kiadó. (A vadkert, 204–7.)
- ÚMTsz. = B. Lőrinczy Éva (főszerk.): *Új magyar tájszótár* I–V. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1979–2010.
- Vértes Edit 1990. *Szibériai nyelvrokonaink hitvilága*. Tankönyvkiadó, Budapest.

Büky László

Szegedi Tudományegyetem
Magyar Nyelvészeti Tanszék

SUMMARY

Büky, László

Food and drink in the poems of Milán Füst

Since the beginning it has been common knowledge of the reception of Milán Füst's poetry that ghosts and spirits "[...] frequently talk about food. They eat liver and nut; they eat a lot; even the personated ghost of Autumn eats: he eats green, cold apples [...]" (Frigyes Karinthy, 1911). This study enumerates all types of food and drink appearing in the complete oeuvre of the poet. An overwhelming portion of Milán Füst's poetry describes medieval relations and situations of life. The types of food and drink mentioned recall the habits of nourishment of the (Hungarian) Middle Ages (*carrot, bear meat, strudel, wine*). Letters from the poet's childhood and young adulthood testify that he (as the "son of a poor tobacconist's wife") perceives the luxury of some people's eating habits. The diary of his adulthood tells us about his relationship to food and drink.

Keywords: entropy, poetic language, medieval dishes, Milán Füst